

Љ Премошћење

Старе кинеске песме

БРЕСКВА МЛАДА

Непознати: Бресква млада

Бресквино дрво младо и младо,
дивни и мили цветови њени.
Добра та дева, кад се пак уда,
пристала би лепо дому женика.

Бресквино дрво младо и младо,
густи и пуни плодови њени.
Добра та дева, кад се пак уда,
пристала би лепо кући женика.

Бресквино дрво младо и младо,
листови њени зелени и бујни.
Добра та дева, кад се пак уда,
пристала би лепо роду женика.

Свадбена песма, која се певала на испраћају младе из њене куће. Забележена је у најстаријој збирци песама у Кини *Шиђинџ* (*Књига песама*), која садржи 305 песама, како народних тако и дворских и обредних, из периода од XI до VI века пре наше ере. У историјским записима *Шиђи* из првог века пре наше ере, Сима Ђиан бележи предање да је велики мислилац Конфучије лично саставио збирку одабиром 305 од преко три хиљаде песама, колико је сакупио и чувао двор краљевства Џоу. Она је, зато, за следбенике Конфучија била света књига. У тим песмама стих је углавном састављен из четири слова (у старокинеском у основи важи форму-

ла: једно слово једнако један слог једнако једна реч), два плус два. У то време, „бресква” се сматрала дрветом које има магијску моћ. Таква представа о брескви усвојена је и код древних Јапанаца. У најстаријој сачуваној књизи *Кођики* из VI-II века пише како је бог Изанаки бацио три плода брескве на своје прогонитеље и тако се избавио из подземног света мртвих и вратио у овај свет. (*Кођики – записи о древним догађајима*, превели Хироши Јамасаки Вукелић, Данијела Васић, Далибор Кличковић и Дивна Глумац, Рад, Београд, 2008, стр. 36)

Непознати: Пацов велики

Пацове један, пацове један,
немој да једеш то моје просо.
Три године већ служих ја тебе,
ниси марио никад за мене.
Данас се реших да те оставим,
па ћу да пођем у рајску земљу.
О рајска земљо, о рајска земљо,
тамо ће бити места за мене.

Пацове један, пацове један,
немој да једеш то моје жито.
Три године већ служих ја тебе,
ниси чинио добро за мене.
Данас се реших да те оставим,
па ћу да пођем у тај рајски сад.
О рајски саде, о рајски саде,
тамо ће бити добро за мене.

Пацове један, пацове један,
немој да једеш моју расаду.
Три године већ служих ја тебе,
ниси бринуо збиља за мене.
Данас се реших да те оставим,
па ћу да пођем у рајско поље.
О рајско поље, о рајско поље,
ко ће тамо још да запева?

Још једна песма из збирке *Шиђинг* (*Књига песама*). Конфучијанци су је моралистички тумачили као песму кметова који туже свог владара због тешких намета. Али, у последње време, у научним круговима заступа се и теза да је ово, вероватно, песма коју су изводили глумци путујућег позоришта и која говори како се жена руга мужу за небригу. „Рајска земља” означава таоистичку утопију.

Ћу Јуен: Палима за земљу

Ратници носе штитове, и оклопе од носорога,
главчине се сударају, боре се прса у прса.
Заставе прекрише сунце, непријатеља беше безброј,
стреле лете с обе стране, наши борци јуришају.
Пробише наше редове, прегазише наше чете.
Леви коњ тад падне мртав, па и десни мачем рањен,
заглавише се точкови, сташе сва четири коња,
а ратник узе палицу, снажно удари у добош.
Небо тада обузе жал, узрујаше се духови,
сви до једног погинуше, беху на пољу остављени.
Изађоше ал' не зађоше, пођоше ал' не дођоше,
равница беше пространа, а пут домовима далек.
Још држе мачеве дуге, лукови су им запети,
главе одсечене од тела, ипак не клонуше духом.
Ваистину беху храбри, ратници силни и моћни,
осташе до краја чврсти, борци неприкосновени.
Иако су тела мртва, душе им не пропадају,
јуначки су им духови, јунаци међу мртвима.

Песма из збирке *Чуци (Песме из Чуа)*. Приписује се великом песнику Ћу Јуену (340? – 278? год. п. н. е.). Наиме, она је десета од једанаест песама у циклусу „Девет песама”, за које се верује да су, као обредне, извођене на двору краљевине Чуа и да их је Ћу Јуен обрадио у овом облику. У песми је живо описан ратник који носи оклоп од коже носорога, наоружан дугим мачем, луком и штитом, и вози бојна кола која вуку четири коња. Збирка *Чуци* садржи седамнаест епских песама и циклуса из античке државе Чу, која је до III века п. н. е. постојала на југу Кине, у области реке Јангце. Песме се одликују развијенијим и маштовитијим песничким изразима од оних из збирке *Шиђинг (Књига песама)* са севера Кине, као и формом у којој један стих најчешће има седам слова у облику три плус три, са једним словом 兮 (си), у средини, које као речца нема значење али којим се уређује ритам.

Лиу Панг (Хан Гаоцу): Песма о жестоком ветру

Подиге се жесток ветар, разлетеше се облаци.
Своју моћ наметнух целом свету; вратих се у свој завичај.
Како да скупим храбре ратнике, да ми бране све границе.

Лиу Панг (256? – 195. год. п. н. е.), рођен као сељачки син на југу Кине, изашао је као коначни победник из борбе за превласт после смрти првог ујединитеља Кине, цара Цина, и основао, 202. године п. н. е., династију Хан, која је владала Кином наредних четресто година. Зато га зову и Хан Гаоцу (Оснивач Хана). Песма је настала кад је Лиу Панг свратио у своје родно село на путу за престоницу пошто је успешно угушио побуну једног велможе. Употреба слова 兮 (си) показује утицај збирке *Чуци (Песме из Чуа)* из претходног периода. Она је записана у првој антологији кинеске књижевности *Венсјен (Изабрани сјисци)* из VI века, која садржи око 800 текстова и песама насталих у распону од хиљаду година. Антологија *Венсјен* је још у X веку била цењена литература на јапанском двору, о чему сведочи дворска дама Сеи Шонагон у својим есејистичким записима *Макура но соши* (одељак 211). У преводима те књиге на наш језик изостављен је тај одељак.

Сианг Ју: Песма из Кесјаа

Снага ми да брдо макнем, а дух ми да свет покорим.
Време не ради за мене, ни Шарац неће да крене.
Ни Шарац неће да крене, шта ја ту могу да радим?
Ах, моја Ју, ах, моја Ју! Шта ћу ја с тобом да радим?

Сианг Ју (232–202. год. п. н. е.), војвода из покрајине Чу, јужно од реке Јангце, који је поразио војску Цина и прогласио се за краља Западног Чуа. У борби за царски престо против Лиу Панга, добио је све битке, осим једне – последње. У опседнутом граду Кесја, кад је Сианг Ју схватио да је рат изгубљен, испевао је ову песму и опростио се од своје миљенице, лепе Ју. Лепа Ју, једна од три најлепше жене у кинеској историји, убила се пошто је битка под Кесјаом изгубљена, а из локве њене крви поникао је и процветао црвени мак, па су га назвали „цветом лепе Ју”. Песма има облик три плус три уз употребу речце 兮 (си), што је одлика песничког стила збирке *Чуци (Песме из Чуа)*.

Лиу Це (Хан Вуди): Песма о јесењем ветру

Дуже се јесењи ветар и лете бели облаци.
Жуте се и трава и дрвеће, гуске се на југ враћају.
Док конопљуше цветају, хризантеме шире мирис;
то сећа на лепотице, њих заборавит не могу.
У раскошној лађи с кровом ми запловисмо реком Фен,
кад станемо усред тока, бели се таласи дижу.
Гласа се фрула и бубањ, ори се песма лађара,
а на врхунцу весеља,хвати ме нека туга.

Докле ће да ми младост потраје, шта ћу са старошћу својом?

Лиу Це (156–87. год. п. н. е.), седми цар династије Хан. Током педесетпетогодишње владавине, поразио је Хуне на северној граници и проширио територију на подручје ван кинеског зида. Зато је добио име Хан Вуди (Хан Силни). На унутрашњем плану, успоставио је централистичку државу, на двор доводио учене људе, основао Надлештво за музику, коме је поверио да сакупи народне и градске песме. Ову песму, записану у антологији *Венсјен (Изабрани списи)*, наводно је испевао 113. године п. н. е., приликом светковине посвећене богу Земље. Као и претходне две песме, и ова припада традицији *Чуција (Песме из Чуа)*. Лиу Це за први стих свесно користи стих из песме свог великог прадеде, оснивача династије Лиу Панга, али у другачијем тону. Синтагму „жесток ветар” заменио је изразом „јесењи ветар” да би наговестио закључна два стиха о страху од доласка јесени у живот.

Непознати: Идем и идем, све даље и даље идем

Идем и идем, све даље и даље идем,
тако од тебе жив се растадох заувек.
Удаљени смо до десет хиљада миља,
налазимо се као на два краја света.
Пут до тебе толико је тежак и дуг,
не знам хоћу ли икада тебе видети.
Татарски парип приљуби се уз северац,
птица из Јуеа гнезди се на јужној грани.
Од нашег растанка већ прође много дана,
појас на хаљи сваким даном ми лабави.
Ко да ми облак заклони блештаво сунце,
ти на пут отиде не осврћући се назад.
На те мислећи, ја постајем све старија,
време ми лети, тече све брже и брже.
Ти ме остави, ал’ нећу више да кукам,
само се чувај, буди ми здрав и весео.

Прва од „Деветнаест старих” песама из антологије *Венсјен (Изабрани списи)*. Сматра се да је настала за време Касног Хана, око II века, и показује да је устаљен петосложни стих, са цезуром иза другог слова (слога), у облику два плус три. Петосложни стих ће касније постати основни облик класичне кинеске поезије. Према општеприхваћеном тумачењу, песма говори о тузи жене која је мужа испратила на далек пут. У том случају, песма би могла да почне стиховима: „Одеш и одеш, и даље и даље одеш, / тако од тебе жива се растадох заувек.” Ипак, у овом преводу, прихватио сам друго тумачење. Према њему, првих осам стихова јесу ре-

чи мужа на путу, док су других осам речи остављене жене. Јер седми и осми стих, односно „татарски парип” и „птица из Јуеа”, говоре о бићима која су доспела далеко од свог родног места. Први стих ове песме је, очигледно, инспирисао јапанског песника Каваји Сору из XVII века да напише хаику: „Идем и даље: / паднем ли, нек то буде / поље грахора.” (Мацуо Башо, *Уска стиаза ка Далеком северу*, превео Хироши Јамасаки Вукелић, Танеси, Београд, 2012, стр. 79).

Непознати: Онај ко оде сваким је даном све даљи

Онај ко оде сваким је даном све даљи,
онај ко дође сваким је даном све ближи.
Из градских врата изађох па и погледах,
не нађох ништа осим хумки и гробова.
Стари гробови преорани су у њиве,
борови и тује оборени су за дрва.
Бела топола, под налетом тужног ветра,
њено шуштање растужује моју душу.
Пожелех жарко да се вратим у завичај,
али да кренем, нема тог пута за мене.

Четрнаеста од „Деветнаест старих песама” из антологије *Венсјен (Изабрани сјиси)*. Дуго се сматрало да је то тужбалица која изражава жал за умрлим. Јапански свештеник Јошида Кенко из XIV века, на пример, у својој књизи *Цурезуреџуса* цитира први стих управо у поглављу које говори о мртвима (*Зайиси у доколици*, превела Соња Вишњић Жижовић, Кокоро, Београд, 2010, стр. 38). За тај цитат преводилац је узела пословицу: „Далеко од очију, далеко од срца”. Данас је прихваћено мишљење да песма говори о путнику у туђини који чезне за својим изгубљеним завичајем, и да је певана у крчмама крај друма где су се окупљали путници.

Непознати: Песма о роси на сремушу

Ој, ти, росо на сремушу,
зашто брзо ишчезаваш?
Роса ишчезне, ал’ ће у зору поново да се појави.
Човек кад умре и једном оде, да л’ ће икад да се врати?

Песма из збирке *Јуефу Шиђи (Песме за вокалну музику)*. По предању, песму су написали ученици једног јунака с почетка династије Хан, који се убио. Али, данас

се сматра да су је, као тужбалицу, певали они који су вукли ковчег на гробље. Назов песме „Роса на сремушу”, узет из првог стиха, постао је синоним за тужбалицу и, као такав, стигао је и у Јапан. Познати јапански књижевник с почетка XX века, Нацуме Сосеки, дао је исти наслов једној својој причи о трагичној љубави. Збирка *Јуефу Шиђи* настала је у XI веку и садржи 5290 песама од времена династије Хан до X века. Реч *Јуефу* значи „Надлештво за музику”, које је основао цар Хан Вуди, и тај наслов указује на могуће порекло великог дела ових песама.

Непознати: Борих се на југу града

Борих се на југу града,
падох северно од зида.
Мртав на пољу, нисам сахрањен, може гавран да ме једе.
За мене мртвог кажи гаврану:
„Зачас оплакуј палог у туђини.
Мртвог на пољу, њега неће сахранити.
Зар труло месо може да побегне остављајући тебе?”
Река протиче заглушујући,
рогоз и трска бујају тамно.
Храбри коњаник погине у љутој бици,
коњ изнурени тумара тужно рзајући.

Када гредом градиш кућу,
зашто нас тераш на југ по греду?
Зашто нас тераш на север?
Ако не жњемо пиринач и просо, чиме би се Ти хранио?
И кад желимо, како можемо да Ти будемо одани?
Ти води бригу за добре слуге.
На добре слуге треба поштено да мислиш.
Ујутру крену, изађу у бој,
и кад падне ноћ, не враћају се.

Једна од „Осамнаест кратких песама уз дувачке инструменте и удараљке” из збирке *Јуефу Шиђи*. Тврди се да је песма за време династије Хан извођена уз дувачки оркестар као војна. Неки мисле да ју је вероватно певала шаманка, с обзиром на сложену ритмичку организацију стихова, непогодну за хорску изведбу, као и на њен садржај у којем речи изговарају мртви. Први и други део немају јасну логичку везу и сматра се да је то последица контаминације две песме. Има много нејасних места, нарочито у другом делу песме, као на пример први стих: „Када гредом градиш кућу”. Обично се тумачи као „када градиш државу (шириш територију)”. Али, неки сматрају да је слово 梁, које означава „греду”, ту само ради гласовног ефекта, као повици, јер се овде,

као и у другом стиху, смисаоно тешко уклапа у песму.

Жуан Ђи: Мисли

У дубокој ноћи, не могах брзо да заспим,
па ја устадох и седох да свирам лиру.
Танку завесу обасја прекрасан месец,
поветарац свеж пири ми нежно по врату.
Усамљен лабуд кричи на далеком пољу,
а јато утви гаче у северном лугу.
Да одлутам ван, шта бих све тамо видео?
И узнемирен седим сам сломљеног срца.

Жуан Ђи (210–263), песник који је живео у турбулентном времену на прелазу из владавине династије Веј у нову, династију Ђин. Оставио је осамдесет две песме под истим насловом, све у петосложној форми. Да не би био уплетен у прљаву и опасну политичку игру, Жуан се повукао и дружио се само са шесторицом својих истомишљеника. Они су названи „Седам мудраца из бамбусовог гаја”. У овој песми, лако се препознаје сам песник у „усамљеном лабуду”, а дворски сплеткари у „јату утви”. Реч „цитра”, у другом стиху, користи се као еквивалент за име омиљеног жичаног инструмента Кинеза, који се свира положен на поду. Он се често помиње у вези са пустињачким животом.

Превео са старокинеског и коментаре написао

ХИРОШИ ЈАМАСАКИ ВУКЕЛИЋ